

บทความปริทรรศน์

การเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน: แนวคิดการจัดการกิจกรรมในหลักสูตรทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

Thinking-Based Learning: The Idea to Activities Learning Management in Life Skills Curriculum for Primary Students

ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว¹

E-mail: pkpiyaporn@gmail.com

บทคัดย่อ

ทิศทางการจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะที่จำเป็นเพื่อรับมือกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทักษะชีวิตจากเดิมที่เคยถูกนำมาใช้ในมิติของการป้องกันและแก้ปัญหาพฤติกรรมทางสุขภาพอนามัย ปัจจุบันได้กลายมาเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กและเยาวชน การเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน เป็นแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะและความสามารถ 3 ประการ คือ ทักษะการคิดอุปนิสัยของการเป็นนักคิด และการคิดอภิमान ซึ่งเมื่อครูสามารถออกแบบและจัดกิจกรรมโดยหลอมรวมองค์ประกอบ 3 ประการนี้ จะนำไปสู่การสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการคิดอย่างชำนาญ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อการดำเนินชีวิตในสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ จึงนับว่าเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความเหมาะสมสำหรับนำมาใช้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะชีวิตในการประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน ได้นำเสนอขั้นตอนการจัดการกิจกรรม 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสร้างแรงจูงใจในการเรียน 2) ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 3) ขั้นประสานพลัง/ฝึกคิด 4) ขั้นผลิตผลงานนำเสนอ และ 5) ขั้นสรุปประเมินสู่การประยุกต์ใช้

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน นักเรียนระดับประถมศึกษา ทักษะชีวิต

Abstract

The directions of Educational system nowadays focuses on preparing students' qualities to face the changing world in both present and future. Life skills became the core essential for students in this generations. It also being the important skills that will implement and pave the constructive way for students and youth to face the world's

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

globalization. Thinking-based learning focuses on improving the essential skills which are thinking skills, habit of mind and metacognition. It could be fulfilled by providing the supplemental activities to those which will lead to the efficiency of thinking to apply in their real life. The idea of thinking-based learning with supplemental activities were considered as the suitable way for students to obtain life skills. The curriculum of life skills activities by applying thinking-based learning, have been designed 5 steps as follows: 1) motivation, 2) sharing, 3) thinking, 4) producing. and 5) applying

Key word: thinking-based learning, primary students, life skills

บทนำ

การเสริมสร้างและพัฒนาทักษะชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการดำเนินการอย่างแพร่หลายทั้งหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขและหน่วยงานทางการศึกษา เนื่องจากทักษะชีวิตมีความสำคัญในอันที่จะส่งผลต่อการมีพฤติกรรมทางสุขภาพที่ดีและความสามารถในการเผชิญกับสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่เด็กต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซับซ้อน ยุทธวิธีในการเสริมสร้างทักษะชีวิตจึงจำเป็นต้องมีความหลากหลายมากขึ้น อีกทั้งยังต้องสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันของโลกเพื่อให้สามารถอยู่รอดปลอดภัยและเกิดภูมิคุ้มกันที่ดี ข้อเสนอแนะในเรื่องการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีทักษะการคิด จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่หน่วยงานทางการศึกษาให้ความสำคัญ เนื่องจากทักษะการคิดเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินชีวิตในโลกยุคปัจจุบันเพราะเด็กต้องวิเคราะห์ แยกแยะ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาให้เป็น เพื่อจะได้สามารถเลือกรับ-ปฏิเสธไม่ตกเป็นเหยื่อของสิ่งยั่วเย้าต่างๆ

รวมถึงแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม แต่ก็ยังพบว่าเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบันยังอ่อนด้อยในด้านนี้มาก ส่งผลให้ปรากฏปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนที่นับวันจะรุนแรง หลากหลาย และซับซ้อนขึ้น อาทิเช่น ยาเสพติด การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ ติดเกมส์ การตั้งครภที่ไม่พึงประสงค์

การที่เด็กและเยาวชนจะสามารถหลีกเลี่ยงสภาพไม่พึงประสงค์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ความสามารถในการคิดมากขึ้น ต้องใช้การคิดอย่างหลากหลาย เพื่อการแก้ปัญหาและตัดสินใจที่เหมาะสม การคิดเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการนำไปใช้สำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันและอนาคต ทุกระดับชั้นควรส่งเสริมทักษะการคิดและการให้เหตุผลเพื่อเตรียมนักเรียนสำหรับสังคมที่เปลี่ยนแปลง และรู้จักการใช้ชีวิต (สุภกร บัวสาย, 2554; Mazano, 1998) การรู้จักคิด หรือคิดเป็น เป็นตัวนำที่ชักพาหรือเปิดช่องไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551, น.6)

นักเรียนระดับประถมศึกษา ต้องใช้กระบวนการคิดและการตัดสินใจที่เหมาะสม จึงจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, น.3) นอกจากนี้ยังมีทัศนะที่สอดคล้องกันจากนักวิชาการหลายท่าน ที่กล่าวถึงความสำคัญของการคิดหรือทักษะการคิดว่าเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดที่ช่วยให้คนได้รับความสำเร็จในชีวิต เพราะทักษะการคิดเป็นตัวดึงเอาทักษะด้านความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์มากที่สุด (รัศมี ธีษยธร, 2550, น.1) หน่วยงาน องค์การที่มีบทบาทในการพัฒนาทักษะชีวิตจึงให้ความสำคัญกับการคิดในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของทักษะชีวิต (WHO, 1993; กรมสุขภาพจิต, 2541; UNICEF, 2001; Mangrulkar, Whitman & Posner, 2001; Hendrick, 1996; กรมวิชาการ, 2543) และกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543) ได้ระบุว่า ในการพัฒนาทักษะชีวิตให้ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นต้องใช้การคิด 2 ประเภท คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐาน และเป็นองค์ประกอบร่วมของทุกองค์ประกอบของทักษะชีวิต จึงอาจสรุปได้ว่า การคิดกับทักษะชีวิตมีความสัมพันธ์กัน บุคคลที่มีทักษะชีวิตที่ดีจึงควรต้องมีความสามารถในการคิด และการส่งเสริมทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนให้เกิดประสิทธิผล ก็ควรต้องสร้างทักษะการคิดให้เกิดเป็นทั้งความสามารถและลักษณะนิสัยประจำตัวของพวกเขา ด้วยเหตุนี้จึงเป็นข้อสนับสนุนที่สมเหตุสมผลในการนำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน

มาใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับนักเรียน โดยในบทความนี้ได้นำเสนอแนวคิดการเรียนรู้ โดยใช้การคิดเป็นฐาน (thinking-based learning) และขั้นตอนการจัดกิจกรรมเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน

แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน (thinking-based learning)

แนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด ได้ถูกนำเสนออย่างมากในยุค 10 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากสภาพการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การสร้างนักเรียนให้รู้เท่าทันและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างอยู่รอดปลอดภัย จำเป็นต้องใช้การคิดเป็นเครื่องมือสำคัญ Robert Swartz และคณะ (Swartz et al., 2008, p. 28) ได้เสนอว่า เป้าหมายที่เป็นมาตรฐานหลักในการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษนี้คือ การพัฒนาให้นักเรียนให้มีความชำนาญในการคิด (skillful thinking) หมายถึง ความชำนาญและการประยุกต์ใช้กลยุทธ์ที่นักเรียนสามารถประเมินว่าเครื่องมือหรือยุทธวิธีใดที่เขาต้องการใช้เพื่อช่วยให้การคิดบรรลุผลแล้วประยุกต์ใช้อย่างรอบคอบด้วยความชำนาญเพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมของทักษะการคิดและพฤติกรรมภายในจิตใจ โดยใช้ยุทธวิธีการเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดผลผลิตจากการคิดที่มีคุณภาพ การจัดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาทดลองจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาสาสมัคร และการฝึกอบรมเป็นเวลากว่า 20 ปี ซึ่งผลจากการที่ครูนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในทุกระดับการศึกษา พบว่า นักเรียน

มีทักษะการคิดเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณ (critical thinking) และความคิด
 สร้างสรรค์ (creative thinking) ซึ่งหลาย
 ประเทศทั่วโลก อาทิ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์
 สิงคโปร์ ฮองกง ได้ให้การยอมรับแนวทางการ
 เรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐานว่าเป็นการจัดการ
 เรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนในเรื่อง
 ทักษะการคิด

ทั้งนี้ การเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน
 หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมให้
 นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์จากประเด็นที่กำหนด
 สถานการณ์ปัญหาที่ใกล้ตัว รวมถึงสถานการณ์
 ที่มีโอกาสเผชิญในชีวิตประจำวันและในอนาคต
 เพื่อนำไปสู่การลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล
 และการตัดสินใจที่เหมาะสม กิจกรรมเน้นการมี
 ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
 การทำงานกลุ่ม การลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่
 หลากหลายและมีความหมายต่อตนเอง การ
 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนรู้ และ
 สะท้อนผลการเรียนรู้โดยการสร้างผลงานการคิด
 (thinking tasks) เป็นแผนภาพความคิด
 ลักษณะต่างๆ ผลจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้
 การคิดเป็นฐานช่วยให้นักเรียนเกิดการคิดอย่าง
 ชำนาญ (skillful thinking) ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วย
 ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจ
 ภาพการณ์ต่างๆ รอบตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 องค์ประกอบของการคิดอย่างชำนาญมี 3 ประการ
 ดังนี้

1. ทักษะการคิด (thinking skills)

หมายถึง ความสามารถในการใช้กระบวนการ
 ทางสมองที่เหมาะสมและสอดคล้องสำหรับ

การคิดแต่ละประเภทที่นักเรียนได้รับการจัด
 สภาพการณ์ให้

2. อุปนิสัยการเป็นนักคิด (habit of mind) หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่สะท้อน
 ถึงการใช้ทักษะการคิดอย่างสม่ำเสมอ และจะ
 เป็นส่วนที่จะช่วยขับเคลื่อนผลจากการใช้
 กระบวนการของสมองให้เห็นอย่างชัดเจนและ
 ก่อให้เกิดผลของภารกิจที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม
 ภายใน เมื่อต้องเผชิญกับสภาพการณ์ต่างๆ
 เนื่องจากอุปนิสัย เป็นที่มาของการมีพฤติกรรม
 ต่างๆ ในการที่จะเป็นตัวหนุนนำให้เกิดการ
 แสดงพฤติกรรม ขณะเดียวกันในการดำรงชีวิต
 ของมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการคิดอยู่
 ตลอดเวลา การใช้การคิดบ่อยๆ จะก่อให้เกิด
 อุปนิสัยการคิดที่ติดตัวนักเรียน ซึ่งจะสามารถใช้
 การคิดเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และ
 ประเด็นสำคัญคือ อุปนิสัยนักคิดเป็นสิ่งที่
 สามารถสอนหรือฝึกหัดให้เกิดได้

3. การคิดอภิมาน (metacognition)

หมายถึง การควบคุมและประเมินเกี่ยวกับสิ่งที่คิด
 สิ่งที่ได้รับจากการคิด เป้าหมายของการคิด ซึ่ง
 จะช่วยให้สามารถวางแผนและกำหนดแนวทางที่
 เหมาะสมและกำกับกับการคิดเพื่อให้บรรลุจุด
 มุ่งหมายของการคิดในสภาพการณ์ต่างๆ ที่
 กำหนด ผลจากการวิจัยเกี่ยวกับการคิดอภิมาน
 พบว่า การคิดอภิมาน เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อ
 ความเข้าใจเกี่ยวกับยุทธวิธีการเรียนรู้ของ
 นักเรียน การสอนเรื่องการคิดอภิมาน มี
 วัตถุประสงค์สำคัญที่จะสอนให้นักเรียนเป็นผู้ที่
 มีเป้าหมาย มีประสิทธิภาพ มีอิสรภาพในการ
 เรียนรู้ และมีความสามารถในการประเมินตนเอง

(Miller, 1991, pp.178-188) นอกจากนี้ผลงานวิจัยยังเสนออีกว่า นักเรียนที่ไม่เก่งสามารถจะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้สามารถเรียนรู้ได้ดี จำได้ถาวร การคิดอภิमान เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นสิ่งที่จะช่วยควบคุมให้แต่ละคนสามารถควบคุมกำกับกระบวนการทางปัญญาของตนได้ การคิดอภิमानมีการพัฒนาตั้งแต่แรกเกิด โดยพัฒนาอย่างช้าๆ จนถึงวัยรุ่น ผู้ใหญ่มีแนวโน้มจะมีความรู้ด้านปัญญาของตนมากกว่าวัยเด็ก และมีความสามารถอธิบายความรู้ที่ตนได้ดีกว่า (Baker, 1989, pp.3-38) Robert Swartz (Swartz, 2008, p.89) ได้นำเสนอขั้นตอนของการคิดอภิमानในการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐานไว้ 4 ขั้น ดังนี้

1. การสร้างความตระหนัก (becoming aware) คือ การตระหนักในการคิดที่ได้รับการส่งเสริมในกิจกรรมการสอน

2. การพรรณนา (describing) คือ การพูดหรือแสดงให้เห็นถึงที่เราได้รับการส่งเสริมการคิดแต่ละประเภทนั้นได้อย่างไร

3. การประเมิน (evaluating) คือ การประเมินว่าวิธีใดที่จะนำมาใช้เพื่อช่วยให้สามารถคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การวางแผน (planning) คือ การพิจารณาว่าเราจะสามารถนำการคิดประเภทเดียวกันนี้มาใช้ในโอกาสต่อไปได้อีกบ้าง

การคิดอภิमान จึงเป็นสิ่งสำคัญของผู้ที่ใช้ทักษะการคิด และกระบวนการคิด ดังนั้น การพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้

นักเรียนมีการคิดอภิमानด้วย การพัฒนาการคิดอภิमानสามารถทำได้และเรียนรู้ได้ เมื่อนักเรียนสามารถเรียนรู้และได้รับการพัฒนาการคิดอภิमानแล้ว จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา นั่นก็คือ การที่นักเรียนเรียนรู้วิธีเรียนรู้และเรียนรู้กระบวนการคิดเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญ โดยครูควรนำไปใช้ฝึกให้นักเรียนรู้จักการควบคุมความคิดของตนซึ่งจะสามารถช่วยให้การใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาประสบความสำเร็จได้ ยุทธวิธีพื้นฐานของการคิดอภิमान คือ 1) เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมหรือความรู้เท่าที่มีอยู่ 2) เลือกยุทธวิธีการคิดอย่างพิถีพิถันและรอบคอบ 3) วางแผนกำกับหรือตรวจสอบและประเมินกระบวนการคิด

เทคนิคสำหรับการสอนให้เกิดการคิดอย่างชำนาญ เป็นผลมาจากเทคนิคพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่

1. **การทำให้ทักษะการคิดและอุปนิสัยมีความชัดเจน** ในการพัฒนาคุณภาพของสิ่งใดนั้น มี 2 ประเด็นที่เราจำเป็นต้องทราบคือ ประการแรก สิ่งนั้นมีสถานะปัจจุบันเป็นอย่างไร และประการที่สอง ความคาดหวังเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นอย่างไร การที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดการคิดอย่างชำนาญ ครูและนักเรียนจำเป็นต้องรู้อย่างถ่องแท้ว่านักเรียนจะนำความคิดของตนออกมาอย่างไร และทำอย่างไรจึงจะทำให้การนำความคิดออกมานั้น เป็นการกระทำในลักษณะของ “ผู้เชี่ยวชาญ” ซึ่งเป็นสิ่งที่เราจะแสดงให้เห็นถึงระดับการเป็นมืออาชีพ หรือผู้ที่มีประสิทธิผลอยู่ในระดับสูง

การเปรียบเทียบสองอย่างนี้เผยให้เห็นถึงช่องว่างความผิดพลาด และการพัฒนาความเป็นมืออาชีพโดยทั่วไปในเรื่องของการคิด การฝึกลักษณะนี้ ครูจะใช้การสอนโดยตรงเพื่อให้เห็นกระบวนการคิดของนักเรียนอย่างชัดเจน การทำให้ขั้นตอนวิธีการหรือพฤติกรรมของทักษะการคิดหรืออุปนิสัยนักคิดมีความชัดเจน เช่น การวิเคราะห์ส่วนย่อย-ส่วนรวม หรือการสื่อสารด้วยความชัดเจนและแม่นยำ หมายถึง

- 1) การแยกแยะองค์ประกอบของแต่ละส่วน เช่น ขั้นตอนในกระบวนการคิด หรือพฤติกรรมอุปนิสัยการคิดที่แสดงออก เกณฑ์ต่างๆ และวิธีแก้ปัญหาที่ใช้ และ 2) ระบุส่วนต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และแม่นยำ

เทคนิคพื้นฐาน ที่สามารถนำมาใช้ให้นักเรียนคิดอย่างชัดเจนมากขึ้นในชั้นเรียน ได้แก่ แผนที่ยุทธวิธีการคิด (thinking strategy map) การมีตัวแบบ (modeling) การใช้ภาษาของทักษะการคิดและอุปนิสัยการคิด การเสริมต่อการฝึกนักเรียนด้วยการแนะนำทักษะที่ชำนาญการคิดต่างๆ (thinking aloud) และการสะท้อนการตรวจสอบทางปัญญา

2. การฝึกให้เกิดการเสริมต่อการคิดและการประยุกต์ใช้ การเสริมต่อการคิด (scaffolding) เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้กระบวนการของทักษะการคิดมีความชัดเจนแต่ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทสำคัญในการสอนการคิดโดยตรง อีกทั้งยังเป็นโครงสร้างทักษะที่เกิดจากการใช้ประสบการณ์ ซึ่งโครงสร้างนี้มีประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้ที่ยังไม่คุ้นเคยเกี่ยวกับการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่จะต้องทำใน

ลำดับต่อไป การเสริมต่อการคิดสามารถทำได้ 3 แนวทาง คือ การใช้คำถาม การตรวจสอบรายการ และการใช้ผังกราฟิก การเสริมต่อการคิดเป็นเครื่องมือที่นักเรียนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางประยุกต์ใช้ทักษะที่เหมาะสม รวมถึงการฝึกทบทวนเป็นระยะเกี่ยวกับทักษะที่นำมาประยุกต์ใช้ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความชำนาญในการประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆ

3. การใช้ภาษาของการคิดตลอดบทเรียน Robert Swartz และคณะ (Swartz et al., 2008, p. 75-76) ได้กล่าวถึงการใช้อำนาจสำหรับทักษะการคิดและอุปนิสัยของนักคิดในการสอนว่า ครูควรใช้คำพูดที่แสดงถึงการกระทำ ผลงาน และเงื่อนไขเพื่อที่จะอธิบายและมุ่งให้เกิดกิจกรรมในชั้นเรียนที่มีความหลากหลายครอบคลุมการคิด และนักเรียนก็จะใช้คำที่แสดงถึงการกระทำ เงื่อนไข และผลงานเหล่านี้เหมือนกับเป็นตราสัญลักษณ์สำหรับเก็บไว้ในความจำ เป็นสัญญาณเตือนสำหรับการย้อนทบทวนความจำหรือสำหรับการจัดระเบียบโครงสร้างและการประยุกต์ใช้ความคิดนั้น รวมถึงเป็นเสมือนเครื่องมือสำหรับการประมวลผลข้อมูลอีกด้วย การได้แลกเปลี่ยนภาษาของการคิดและอุปนิสัยของการเป็นนักคิดไม่เพียงแต่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจการคิดของคนอื่นได้ดีขึ้นแล้ว ยังช่วยทำให้การคิดของตนเองมีความถูกต้องแม่นยำและมีเป้าหมายมากกว่า ในการสนับสนุนการอภิปรายและส่งเสริมให้เกิดการคิดและการเรียนรู้ในห้องเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูและนักเรียนจะต้องใช้คำพูดอย่างถูกต้องและแม่นยำเพื่อแสดงถึงเป้าหมายต่างๆ ของการคิด

ที่จะสอนและจะนำมาใช้ และในการใช้คำเหล่านี้ จะต้องมีความคงที่ด้วย การใช้การแลกเปลี่ยน ภาษาของการคิดนี้นับเป็นส่วนประกอบสำคัญ

ของการสอนให้เกิดการคิดอย่างชำนาญ ตัวอย่าง ของการใช้ภาษาของการคิดในชั้นเรียน ดังแสดง ในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงตัวอย่างการใช้ภาษาของการคิดในชั้นเรียน

การใช้ภาษาแบบเดิม	ใช้ภาษาของการคิด
“มองดูที่ภาพสองภาพนี้ด้วยกันสิ ว่ามีความเหมือนกันอย่างไร”	“มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของสองภาพนี้สิ”
“คุณคิดว่าอะไรจะเกิดขึ้นเมื่อ....”	“คุณทำนายดูสิว่าอะไรจะเกิดขึ้น เมื่อ....”
“คุณสามารถจัดกลุ่มได้อย่างไร”	“คุณสามารถจำแนกได้อย่างไร”
“ลองนึกดูสิว่าปัญหานี้คือ”	“มาวิเคราะห์ปัญหานี้สิ”
“คุณคิดว่าอะไรอาจจะเกิดขึ้น ถ้า....”	“คุณลงความเห็นว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น ถ้า....”
“คุณคิดอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้”	“คุณสามารถหาข้อสรุปอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้”
“คุณสามารถใช้สิ่งนี้อย่างไรได้อีก”	“คุณมีแนวคิดอื่นอะไรเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้สิ่งนี้”
“คุณคิดว่านั่นเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดแล้วหรือ”	“คุณประเมินทางเลือกเหล่านี้ได้อย่างไร”
“อะไรเป็นสิ่งที่ทำให้การรายงานของคุณประสบความสำเร็จ”	“อะไรคือเป้าหมายที่คุณมีในใจสำหรับการรายงานของคุณ”
“คุณคิดว่าอะไรจะเกิดขึ้นถ้าคุณใช้วิธีนี้”	“ผลลัพธ์อะไรจะเกิดขึ้นบ้างตามที่คุณทำนายไว้ ถ้าหากคุณตัดสินใจใช้วิธีนี้”
“คุณจะรู้ได้อย่างไรว่าโครงการของคุณดีพอ”	“อะไรเป็นเกณฑ์ที่คุณใช้ประเมินโครงการของคุณ”
“คุณรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งนั้นเป็นจริง”	“หลักฐานอะไรที่มาสนับสนุนสิ่งนั้น”
“ความคิดอะไรที่จะมาตัดสินข้อมูลนี้”	“ข้อสรุปอะไรที่น่าจะตัดสินข้อมูลนี้”
“ฉันควรจะมั่นใจในสิ่งที่เขาพูด”	“เขาพูดในสิ่งที่มีเหตุผลตามที่ได้รับหรือไม่”
“คุณสามารถอธิบายได้ว่าอย่างไร...”	“คุณอธิบายสมมุติฐานของคุณได้อย่างไร...”
“คุณคิดอะไรเกี่ยวกับกิริยาท่าทางที่คุณทำ”	“ลักษณะทั่วไปอะไรที่คุณน่าจะทำ”
“อะไรที่ผู้เขียนทำ ที่แสดงถึงการยอมรับในคำพูดว่าเขาทำอะไร”	“ภายใต้ข้อสันนิษฐานอะไรที่ผู้เขียนใช้เป็นพื้นฐานในการยืนยันของเขา”

เป้าหมายของการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน นับได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีพลังมากที่สุดในระบบการ

ศึกษาเนื่องจากสามารถตอบโจทย์ที่เป็นความมุ่งหวังสูงสุดในการพัฒนานักเรียนในปัจจุบัน ทั้งนี้ เป้าหมายและความท้าทายของการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงเป้าหมายและความท้าทายของการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน

ที่มา : Robert Swartz, et al. (2008). Thinking-Based Learning: Promoting Quality Student Achievement in The 21st Century, p. 30.

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน เป็นแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกคิดจากเนื้อหาที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง มีความหมายต่อตัวนักเรียน เน้นกิจกรรมการฝึกคิดที่หลากหลาย ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน ฝึกทักษะทางสังคม ให้มีความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศชั้นเรียนที่มี

การคิดเพื่อให้นักเรียนคุ้นเคยกับการฝึกคิดเป็นประจำ จนเกิดความชำนาญในการคิด (skillful thinking) สามารถคิดเองได้อย่างอัตโนมัติ เป็นการสร้างอุปนิสัยของการเป็นนักคิด (habit of mind) รวมถึงมีการตรวจสอบและประเมินการคิด (metacognition) ทั้งโดยตนเอง เพื่อน และครู

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน

ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน ผู้เขียนได้สังเคราะห์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมในหลักสูตรทักษะชีวิต โดยคาดหวังว่าเมื่อนักเรียนได้รับการฝึกทักษะคิดอย่างชำนาญ รู้จักตรวจสอบ และประเมินการคิด และมีอุปนิสัยของการเป็นนักคิดจากการจัดกิจกรรมโดยใช้ขั้นตอนที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น จะสามารถพัฒนาให้นักเรียนให้มีทักษะการคิดอย่างชำนาญ สามารถที่จะนำทักษะที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้ใน

สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์อันจะส่งผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สร้างแรงจูงใจในการเรียน (motivation) ขั้นที่ 2 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ (sharing) ขั้นที่ 3 ประสานพลังฝึกคิด (thinking) ขั้นที่ 4 ผลิตผลงานนำเสนอ (producing) และขั้นที่ 5 สรุปประเมินสู่การประยุกต์ใช้ (applying) รายละเอียดการสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมทั้ง 5 ขั้น เสนอในตาราง 2

ตาราง 2 แสดงการสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน

ขั้นที่	หลักการ/แนวคิด	ผู้ให้แนวคิด
1 สร้างแรงจูงใจในการเรียน (motivation)	- กระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลและมีความสุข เป็นพื้นฐานการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และเสริมสร้างเจตคติทางบวกในการเรียนรู้ของนักเรียน	วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 , น.13)
	- การจัดการเรียนรู้ต้องเริ่มจากการสร้างแรงจูงใจภายในตัวของนักเรียน โดยการสร้างบรรยากาศของความสุข ไม่เครียด และสร้างความเข้าใจว่าการเรียนรู้มีประโยชน์ มีความหมาย และสัมพันธ์กับชีวิต	ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์และ อรุษา ชูชาติ (2545, น.74)
	- การมีแรงจูงใจและค่านิยมที่ดีในการเรียน จะช่วยสร้างความพร้อมทางจิตใจให้นักเรียนเห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าของการศึกษาที่จะมีผลต่อการพัฒนาชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคต	กรมวิชาการ (2542, น.13)

ชั้นที่	หลักการ/แนวคิด	ผู้ให้แนวคิด
2 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ (sharing)	- การเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต การอาศัยอยู่บนโลก กระบวนการเจริญเติบโต การศึกษา การทำงานและการมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันล้วนเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้	Bernard (1995)
	- การเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากประสบการณ์ของนักเรียน คิดวิเคราะห์ วิจัย เชื่อมโยงปัญหาของบุคคลเข้ากับปัจจัยทางสังคมที่เป็นเหตุการณ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ นำไปสู่การพัฒนาจิตใจ ปัญญา และปรับปรุงพฤติกรรมที่นักเรียนกระทำอยู่หรือจะกระทำในอนาคตให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม	วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 , น.14)
3 ประสานพลังฝึกคิด (thinking)	- การทำงานเป็นกลุ่มเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโต้แย้งและหาข้อสรุป ซึ่งช่วยเสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์	Crescimanno (1991)
	- การเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) คือ นักเรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลา มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับผู้สอน และนักเรียนกับนักเรียน ทำให้เกิดการขยายตัวของความรู้ที่นักเรียนมีอยู่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยการสื่อสารในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การพูด อ่าน เขียน ดู ทำให้ง่ายต่อการแลกเปลี่ยนความรู้และการนำไปวิเคราะห์	David Kolb (1984)

ชั้นที่	หลักการ/แนวคิด	ผู้ให้แนวคิด
	<p>- การเรียนรู้เกิดจากการกระทำจริง นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่โดยเริ่มจากการรับรู้ปัญหา คิดหาแนวทางแก้ไข ลงมือปฏิบัติ จนเกิดประสบการณ์จากการปฏิบัติ นักเรียนจะเป็นผู้สร้างความรู้ของตนเอง เกิดการปรับเปลี่ยนความรู้เดิมให้เป็นความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นความรู้ที่มีความหมายต่อนักเรียน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการคิดและการกระทำจนก่อให้เกิดการเรียนรู้</p>	Dewey(1938)
	<p>- วิธีการสอนแบบมีปฏิสัมพันธ์ (interaction teaching methodology) เน้นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมุติ การเรียนรู้จากตัวแบบ และการใช้กิจกรรมกลุ่ม</p>	Mangrulkar, Whitman และ Posner (2001)
	<p>- กิจกรรมที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ลงมือกระทำกิจกรรมลักษณะต่างๆ ได้ประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นกิจกรรมที่ทำให้ นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะชีวิต</p>	สพฐ.(2554)
<p>4 ผลิตผลงานนำเสนอ (producing)</p>	<p>- การใช้การสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูด หรือการเขียน การวาดภาพ เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ และสังเคราะห์สิ่งที่เรียนรู้</p>	สำนักพัฒนาสุขภาพจิต (2543, น.13)
	<p>- นักเรียนที่มีการสร้างความคิดรวบยอด หลักการ และสมมุติฐานจากประสบการณ์ที่ได้รับ จะช่วยให้เกิดทักษะการคิดที่หลากหลายและช่วยให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้จากการเรียน</p>	ทิศนา แคมมณี (2544, น.130-131)

ชั้นที่	หลักการ/แนวคิด	ผู้ให้แนวคิด
5 สรุปประเมิน สู่การประยุกต์ใช้ (applying)	- ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่ดี คือการที่นักเรียนจะนำเอาความรู้ใหม่ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในลักษณะและสถานการณ์อื่น ๆ จนเกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติของตนเอง	David Kolb (1984)
	- การนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสร้างเป็นประสบการณ์ใหม่สำหรับตนเองเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการเรียนรู้	Pfeiffer และ Jones (1983)

ทั้งนี้ ในแต่ละขั้นตอนของการจัดกิจกรรมโดยใช้การคิดเป็นฐาน ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและบทบาทของครูในแต่ละชั้น ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 แสดงจุดมุ่งหมายและบทบาทของครูในแต่ละชั้นของการจัดกิจกรรมโดยใช้การคิดเป็นฐาน

ชั้นที่	จุดมุ่งหมาย	บทบาทครู
1	เพื่อสร้างความสนใจและสร้างสภาวะทางอารมณ์ที่ผ่อนคลาย มีความสุข เพื่อให้ นักเรียน เข้าใจความหมายและตระหนักในความสำคัญของสิ่งที่กำลังจะเรียน	กระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจและเจตคติที่ดีในเรื่องที่กำลังจะเรียนโดยใช้เทคนิควิธีที่หลากหลาย มุ่งเน้นการสร้างความสุขและการผ่อนคลายทางอารมณ์ของนักเรียน เช่น เพลง เกม กิจกรรมเคลื่อนไหว
2	เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้การสื่อสารในการนำเสนอประสบการณ์ของตนเองหรือผู้อื่น	จัดการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะเรียน อาจเป็นประสบการณ์ของตนเองหรือผู้อื่น
3	เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดและทักษะการทำงานกลุ่ม	จัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนฝึกคิดจากสถานการณ์หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน โดยเน้นการฝึกคิดเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนอภิปราย และโต้แย้งในประเด็นที่กำหนดอย่างสร้างสรรค์

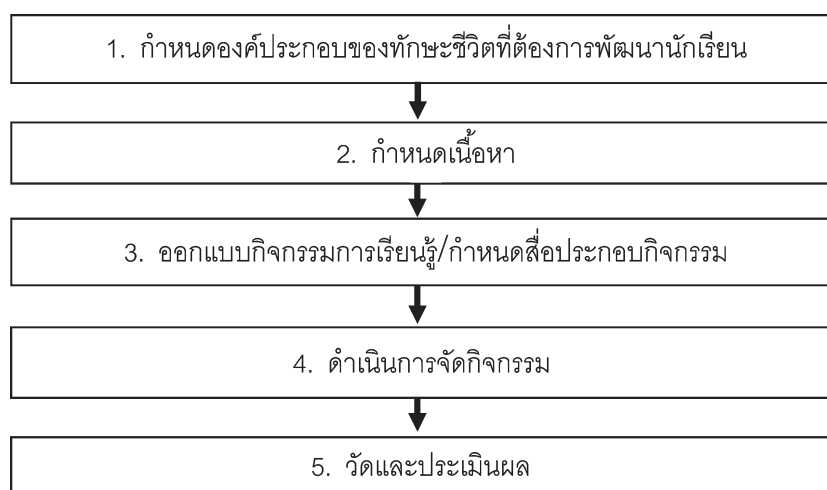

ชั้นที่	จุดมุ่งหมาย	บทบาทครู
4	เพื่อให้นักเรียนได้ออกแบบผลงานและนำเสนอผลงานจากเรื่องที่เรียน	จัดให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม อำนวยความสะดวกและชี้แนะเกี่ยวกับผลงาน
5	เพื่อให้นักเรียนสามารถสรุปองค์ความรู้จากเรื่องที่เรียนและรู้แนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	จัดการเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนและแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต

ในส่วนนี้ ผู้เขียนขอแนะนำตัวอย่างการออกแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตที่ประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดในหลักสูตรเสริม ใช้เวลาจัดการเรียนรู้นอกเหนือจากเวลาเรียนปกติ เนื้อหาที่ทำการสอน คือเรื่อง คุณค่าของการคิด โดยมีจุดเน้นของกิจกรรมเพื่อให้ นักเรียนเห็นความสำคัญของการคิดที่มีต่อการดำเนินชีวิต ฝึกทักษะ

การคิดที่จำเป็น คือ การวิเคราะห์และการประเมิน และฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตใน 4 ด้าน คือ ความสามารถในการคิด ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา ความสามารถในการสื่อสารและทักษะทางสังคม และความสามารถในการควบคุมอารมณ์และจัดการกับความเครียด เทคนิควิธีการจัดกิจกรรม ใช้วิธีการระดมสมองและการอภิปราย ขั้นตอนการออกแบบกิจกรรม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมที่ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน

ขั้นสร้างแรงจูงใจในการเรียน (motivation)

1. ครูนำภาพงานศิลปะ หรือ สิ่งก่อสร้างที่มีชื่อเสียงมาให้ให้นักเรียนดู แล้วร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานในภาพ และจุดเริ่มต้นของการสร้างสิ่งดังกล่าว

2. ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาถึงความสำคัญของการคิด

ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (sharing)

3. ให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างงานที่เกิดจากการคิด ซึ่งเป็นผลงานที่นักเรียนประทับใจ อาจเป็นสิ่งที่อยู่ในชุมชน ในประเทศ หรือในโลก พร้อมทั้งแสดงเหตุผลประกอบ

ขั้นประสานพลังฝึกคิด (thinking)

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม ทำกิจกรรม “หอคอยสามัคคี” โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

4.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม

4.2 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันออกแบบการสร้างหอคอย โดยใช้หลอดกาแฟต่อกันให้ได้สูงที่สุดและมั่นคงที่สุด โดยให้นำลูกแก้วไปวางไว้ตรงส่วนใดก็ได้ในหอคอย

4.3 นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการปฏิบัติงาน ดังนี้

- นักเรียนจะตั้งชื่อหอคอยว่าอย่างไร

- ลักษณะเด่นของหอคอยคืออะไร

- ขั้นตอนการทำงานของกลุ่ม

- เกิดปัญหาอะไรขึ้นระหว่างการทำงานหรือไม่

- นักเรียนแก้ไขปัญหาอย่างไร

- นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อ

ผลงาน

ขั้นผลิตผลงานนำเสนอ (producing)

5. สมาชิกแต่ละกลุ่มออกแบบการนำเสนอกระบวนการทำงานของกลุ่ม ที่ทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ โดยการใช้ผังกราฟิก

ขั้นสรุป ประเมิน สู่การประยุกต์ใช้ (applying)

6. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนในประเด็นต่อไปนี้

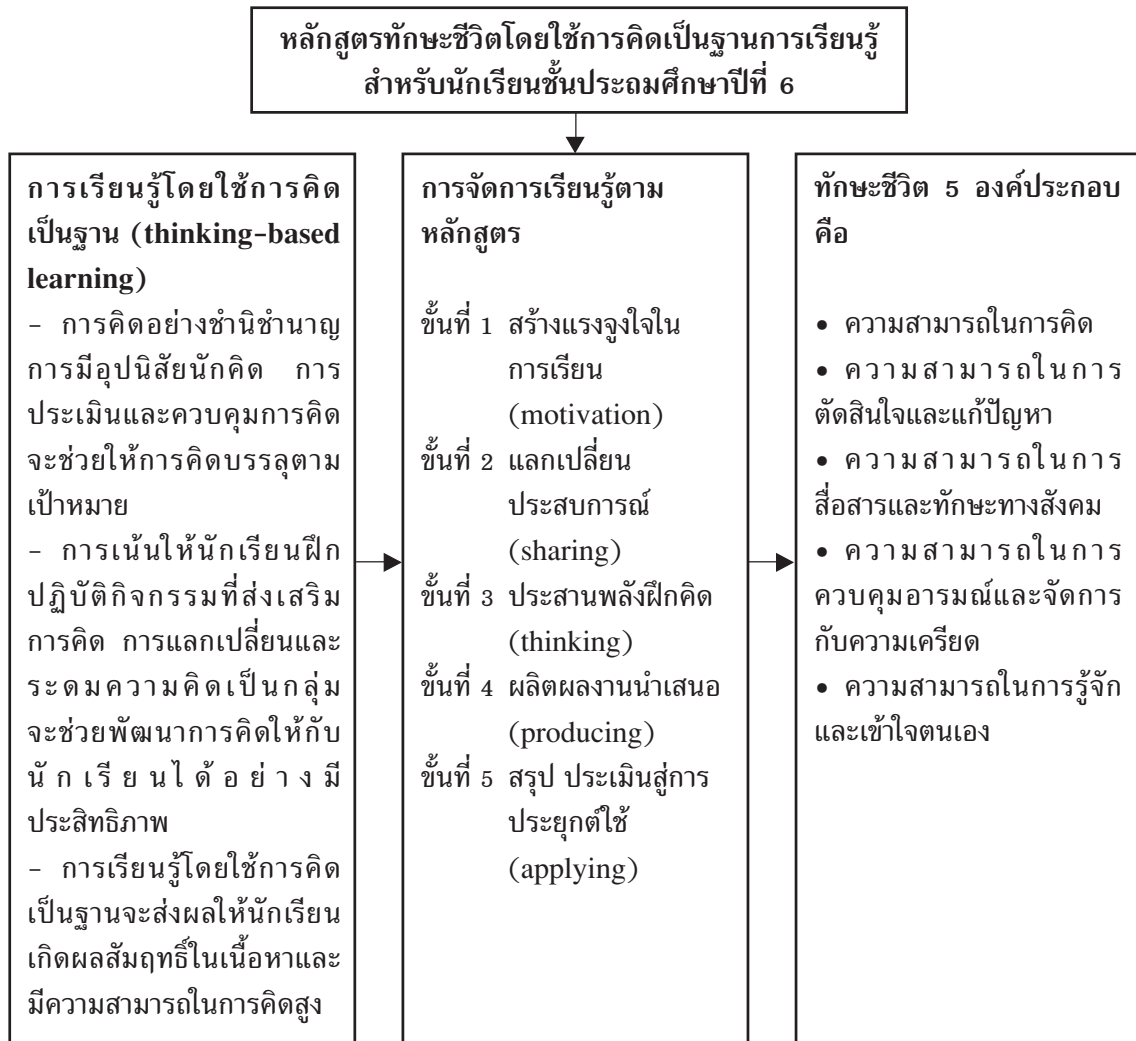
- แนวคิดที่ได้รับจากการเรียนคืออะไร

- นักเรียนจะสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

7. ครูมอบหมายให้นักเรียนเขียนบันทึกการถอดบทเรียน โดยมีประเด็นในการถอดบทเรียน คือ เรื่องที่ได้เรียนรู้คืออะไร ใช้วิธีการใดในการเรียนรู้ สิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้คืออะไร ปัญหา/อุปสรรคที่พบในการเรียนรู้มีอะไรบ้าง และใช้วิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร และแนวทางการนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

สรุปภาพรวมการนำแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน (thinking-based learning) มาใช้จัดกิจกรรมในหลักสูตรทักษะชีวิตดังในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงที่มาและขั้นตอนการจัดกิจกรรมในหลักสูตรทักษะชีวิตโดยใช้การคิดเป็นฐานการเรียนรู้

ทักษะชีวิต เป็นทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ที่นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมรับมือกับอนาคต การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนมีทักษะชีวิตนั้น จำเป็นต้องมีแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของนักเรียนและความจำเป็นในปัจจุบัน จึงจะสามารถทำให้การพัฒนานักเรียนบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริงและเป็นการพัฒนาที่มี

ความยั่งยืน ซึ่งในปัจจุบันมีประเด็นบ่งชี้เกี่ยวกับทักษะการคิดของนักเรียนที่อ่อนด้อย ส่งผลให้ขาดทักษะในการแก้ปัญหาชีวิตหรือมีภูมิคุ้มกันที่ดีในการที่จะเลือกรับหรือปฏิเสธในสิ่งที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับตนเอง เนื่องจากการมีทักษะการคิดที่ดีจะเป็นเสมือนพาหนะที่จะพาไปสู่เป้าหมายปลายทางที่วางเอาไว้ได้ แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตที่ดี จึงควรต้องสามารถตอบโจทย์ของการใช้การคิดเพื่อให้นักเรียนฝึก

ใช้การคิดในสถานการณ์ต่างๆ ของชีวิต ทั้งการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล เมื่อนักเรียนมีทักษะการคิดที่ดีก็จะนำไปสู่การตัดสินใจที่ดี การใช้ชีวิตที่เหมาะสมได้ ซึ่งหมายถึงการมีทักษะชีวิตนั่นเอง การใช้แนวความคิดเรียนรู้โดยใช้การคิดเป็นฐาน (thinking-based learning) นอกจากจะสามารถนำพานักเรียนนำการคิดไปใช้พัฒนาทักษะชีวิตแล้ว ด้วยองค์ประกอบ 3 สำคัญประการ ของแนวคิดนี้ ได้แก่ ทักษะการคิด (thinking skills) อุปนิสัยแห่งการเป็นนักคิด (habit of mind) และการคิดอกิมาณ (metacognition) นับได้ว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญที่หากนักเรียนได้รับการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ก็จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการเรียนและการดำเนินชีวิตได้

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2542). *การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพทางการเรียน*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.

กรมวิชาการ. (2543). *คู่มือการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.

กรมสุขภาพจิต. (2541). *คู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็ก*. นนทบุรี: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.

ทิตนา แคมมณี. (2544). *14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์. (2551). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 10*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ นักเรียนสำคัญที่สุด: สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และอุษา ชูชาติ. (2545). *รายงานการวิจัยเรื่องฝึกสมองให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.). (2554). *การพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. (2543). *สุขภาพจิตดีด้วยอีคิว. ใน รายงานการประชุมวิชาการสุขภาพจิต ปี 2543 6-8 กันยายน 2543 ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัลด์ กรุงเทพฯ*. นนทบุรี: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.

- สุภกร บัวสาย (2554). *เผยเด็กไทยขาดทักษะการใช้ชีวิต แกรมคิดเองไม่เป็น*. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2554. สืบค้นจาก <http://manager.co.th/Qo1/ViewNews.aspx?NewsID=9540000066436>.
- Baker, L. (March, 1989). Metacognition, Comprehension Monitoring, and the Adult Reader. *Educational Psychology Review*. 1(1), 3-38.
- Bernard, P. (1995). *Learning Human Skills: an Experiential and Reflective Guide for Nurse*. (3rd ed.). Oxford: Butterworth-Heineman.
- Crescimanno, R. (1991). The Cultivation of Critical Thinking: some tools and techniques. *VCCA Journal*. 6(1), 12-17.
- Kolb, D, A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, N J: Prentice-Hall.
- Dewey, J. (1938). *Experience & Education*. New York: Kappa Delta Pi.
- Hendrick, P. A. (1996). *Developing Youth Curriculum Using the Targeting Life Skills Model*. Iowa: Iowa State University.
- Mangrulkar, L., Vince Whitman, C., & Posner, M. (2001). *Life Skills Approach to Child and Adolescent Health Human Development*. Washington, DC: Education Development Center.
- Marzano, R. J. (1998). *A Theory-Based Meta-Analysis of Research on Instruction*. Retrieved May 2, 2000 from http://www.peecworks.org/peec/peec_research/I01795EFA.2/Marzano%20Instruction%20Meta_An.pdf
- Miller, M. (1991). Self-Assessment as a Specific Strategy for Teaching the Gifted Learning Disabled. *Journal for the Education of the Gifted*. 14(2), 178-188.
- Pfeiffer & Jones. (1983). *A Handbook of Structured Experiences for Human Relation Training*. (v.9). CA: University Associates.
- Robert, J.S., et al. (2008). *Thinking-Based Learning: Promoting Quality Student Achievement in The 21st Century*. New York: Teacher College Press.
- UNICEF. (2001). *Life skills*. Retrieved July 2, 2010, from <http://www.unicef.org/lifeskills/index.html>
- World Health Organization (WHO). (1993). *Life Skills Education in School*. Geneva: WHO.